

Regeringskansliet
Utrikesdepartementet
103 39 STOCKHOLM

Luntmakargatan 13, Box 7851,
SE-103 99 Stockholm, Sweden
Tfn/Phone: +46 8 563 085 00
Fax: +46 8 563 085 50
hsv@hsv.se, www.hsv.se

Gunnar Enequist
08-563 085 59
gunnar.enequist@hsv.se

Yttrande
2011-06-21
Reg.nr 13-2185-11

Yttrande över slutbetänkande från Utrikesförvaltningsutredningen (SOU 2011:21)

Sammanfattning

Högskoleverket tillstyrker utredningens förslag om en fördjupad planerings- och samrådsprocess som bas för utrikespolitiken. Med tanke på det ökande behovet av att främja Sverige som studiedestination för att kunna rekrytera studenter är det angeläget att Utbildningsdepartementet ges utrymme i en sådan process. Av samma skäl tillstyrker Högskoleverket förslagen om att stärka handels- och främjandeverksamheten i utrikesförvaltningen. Den högre utbildningen, som tyvärr är i det närmaste osynlig i utredningens resonemang, måste föras in som en viktig intressent i detta sammanhang.

Bakgrund

Högskoleverket har tidigare yttrat sig över delbetänkande (2010:32) från Utrikesförvaltningsutredningen och hade då inga synpunkter på vad utredningen framförde när det gäller utlandsrepresentationens status. Verket efterlyste dock skrivningar om svensk högre utbildning och dess relation till utrikesrepresentationen. Situationen är likartad ifråga om slutbetänkandet, dvs. Högskoleverket har inga synpunkter på vilket slags utrikesförvaltning Sverige behöver i framtiden eller hur den ska organiseras och bemannas. Liksom i delbetänkandet saknar Högskoleverket dock i huvudsak skrivningar om vilken roll som utrikesförvaltningen spelar och – än mer – kan komma att spela i förhållande till svenska universitet och högskolor. Det finns flera av de i utredningen behandlade områdena där högskolesektorn har uppenbara intressen och där utvecklingen med stor sannolikhet kommer att gå mot behov av ökat stöd från utlandsrepresentationen.

Nya förhållanden för den högre utbildningen

Fr.o.m. läsåret 2011/12 införs studieavgifter vid svenska universitet och högskolor för studerande från tredje land. Nu tillgänglig statistik pekar på att antalet utländska studenter kommer att minska mycket kraftigt, åtminstone det första läsåret med det nya systemet. För att på sikt kunna återta nuvarande antal och förhoppningsvis också

öka antalet utländska studenter i Sverige arbetar lärosätena, på egen hand och tillsammans med Svenska institutet, sedan ett par år tillbaka intensivt för att marknadsföra Sverige som studiedestination. För detta arbete har man dock mycket begränsade resurser och är därför beroende av stöd i olika former och från olika instanser.

Det kraftigt minskade antalet utländska studenter som vi nu ser framför oss drabbar framförallt den avancerade nivån, dvs. masterprogram, och då särskilt utbildningar med teknisk inriktning. Till effekterna av denna minskning kommer med all sannolikhet att höra nedläggning av program, eftersom det inte finns svenska sökande som kan "ersätta" de utländska sökandena. Detta kan komma att få negativa effekter på kompetensförsörjningen inom delar av svensk industri, men också på rekrytering till forskning och innovation. Liksom i flera andra länder är det nämligen många doktorander inom särskilt den tekniska sektorn som rekryteras bland utländska studenter som läser masterprogram.

Kapitel 4 Beredning av utrikespolitik i regeringskansliet

Utredningen föreslår i **avsnitt 4.1** att en interdepartemental beredningsgrupp på statssekreterarnivå för internationella initiativ och policyutveckling inrättas. Vidare föreslås att en grupp bestående av tjänstemän från berörda departement etableras för att bereda och hålla samman statssekreterargruppens arbete. Högskoleverket tillstyrker båda förslagen, liksom att gruppen ska vara öppen för deltagande av samtliga departement. Inte minst med tanke på den nya situationen som universitet och högskolor befinner sig i är ett ökat tvärsektorielt arbete angeläget. De behov av stöd som svensk högre utbildning har gör att Högskoleverket även tillstyrker förslaget i **avsnitt 4.2** om en breddad planeringsprocess där samtliga delar av Regeringskansliet involveras.

Kapitel 5 Styrning av vissa utrikespolitiska verksamheter

I **avsnitt 5.1** föreslår utredningen att handels- och främjandeverksamheten ska stärkas. Av de skäl som anförts ovan tillstyrker Högskoleverket detta förslag och menar att det är viktigt att högskolesektorn i fortsättningen inbegrips när handelsfrågor diskuteras i olika sammanhang. Motivet är alltså att behovet av främjande av Sverige som studiedestination kommer att öka.

Utredningen hänvisar till SOU 2008:90, den s.k. Exportutredningen, bland vars förslag märks att en utvecklad internationaliseringsstrategi bör utgöra den viktigaste komponenten i Regeringskansliets främjandearbete:

"Utredningen ser anledning till riktade satsningar för att marknadsföra svenska kunskapsområden med konkurrenskraftiga företag på utländska marknader. Insatser skall baseras på geografiska och sektorsmässiga prioriteringar inom ramen för en internationaliserings-

strategi. Prioriteringar ska baseras på ekonomisk analys av företagens komparativa fördelar.” (s. 11 – sammanfattningen)

Det av Exportutredningen framförda behovet av en internationaliseringsstrategi stämmer väl överens med Högskoleverkets uppfattning. Motivet är ur verkets synvinkel att samstämmigheten omkring internationalisering inte alltid varit den bästa mellan olika politikområden. Behovet påpekades vid en hearing som det av Utbildningsdepartementet inrättade Forum för internationalisering anordnade den 12 april i år. Ett av de tydligaste budskapen från de då närvarande representanterna för landets universitet och högskolor var att man saknar en internationaliseringsstrategi. Man sade sig vilja se en uttalad politisk viljeinriktning för lärosätenas arbete med internationalisering, samtidigt som en sådan strategi måste ge varje lärosäte utrymme för dess unika kompetens, profil och arbetssituation.

Utredningen utvecklar tanken om en tydligare styrning av främjandeverksamheten, bl.a. genom förslag till en s.k. huvudmannagrupp med representanter för berörda departement, samt en arbetsgrupp med representanter för ”centrala främjandeaktörer”. Som exempel på de senare nämns bl.a. Svenska institutet. Så som arbetet med marknadsföring av svensk högre utbildning nu är organiserat är detta säkerligen en bra modell. Dock bör Utbildningsdepartementets roll lyftas fram i den nämnda huvudmannagruppen, eftersom det handlar om betydligt mer än lärosätenas försäljning av utbildning och, i nästa steg, inkomster till landet i form av de utländska studenternas konsumtion. Som ovan nämnts handlar det framförallt om Sveriges långsiktiga kompetensförsörjning genom att studenter lockas att stanna kvar i landet, inte minst för att doktorera.

I **avsnitt 5.2** behandlar utredningen rollerna inom utvecklingssamarbetet.

Högskoleverket instämmer i att ett utvecklat tvärsektoriellt arbete behövs när det gäller PGU. Inom detta område skulle universitet och högskolor utan tvekan kunna spela mycket mer aktiva roller. Högskoleverket har i olika sammanhang deltagit i arbete inom ramen för PGU, men det har tyvärr inte lett till någon ändrad roll för eller några mer påtagliga uppdrag för högskolesektorn.

I **avsnitt 5.3** tar utredningen upp migrationsfrågor. Även detta område har blivit högintressant för svenska lärosäten, i och med införandet av studieavgifter. Det är av yttersta vikt att kvalificerade studenter som söker sig till svenska lärosäten kan erbjudas snabb och smidig hantering ifråga om uppehållstillstånd. Utredningens förslag om att hinder för effektiviseringar inom migrationsverksamheten ska undanröjas tillstyrks därför av Högskoleverket. I detta arbete bör bl.a. de nämnda möjligheterna till outsourcing – vilka Migrationsverket informerat om i Forum för internationalisering –

prövas. Syftet bör då vara att åstadkomma en snabbare och smidigare hantering av ansökan om uppehållstillstånd för studenter som söker sig till svensk högre utbildning.

Bilaga 6 Utrikesförvaltningens intressenter

Med tanke på ovan förda resonemang om den nya situation som införandet av studieavgifter innebär finns det anledning att påpeka att den i bilaga 6 redovisade förteckningen över utrikesförvaltningens intressenter behöver kompletteras. Inom området migration har universitet och högskolor nu tillkommit som en tydlig och viktig intressent.

Beslut i detta ärende har fattats av universitetskansler Lars Haikola efter föredragning av utredaren Gunnar Enequist i närvaro av biträdande avdelningschefen Carin Callerholm.

Lars Haikola

Gunnar Enequist